

Kinga Michałowska

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Polska

michalok@uek.krakow.pl

ORCID: 0000-0002-2133-8110

Dorota Ambrożuk-Wesołowska

Uniwersytet Szczeciński, Polska

dorota.ambrozuk-wesolowska@usz.edu.pl

ORCID: 0000-0003-2828-2049

Status zainteresowanego w postępowaniu o zmianę oznaczenia płci osoby transseksualnej

The Status of Interested Parties in Proceedings to Determine the Gender Marker
of a Transsexual Person

Abstract: This article addresses the issue of who qualifies as an interested party in proceedings concerning the change of a gender marker. The author notes that a resolution of the full bench of the Civil Chamber of the Polish Supreme Court, issued on 4 March 2025, altered the established practice by designating the non-contentious procedure – applied by analogy to Article 36 of the Act on Civil Status Records – the appropriate mode of proceeding. This marked a departure from the previous approach, which treated such cases as contentious proceedings under Article 189 of the Code of Civil Procedure. As a result of this change, a question arose regarding the identification of participants in the proceedings. In the aforementioned resolution, the Supreme Court held that in proceedings for changing a gender marker, the only participant – aside from the applicant (a transsexual person) – may be the applicant's spouse. Consequently, other family members, including parents (who under the previous practice were sued pursuant to Article 189 of the Code of Civil Procedure) and the applicant's children, were excluded from the category of interested parties. This article is critical of this limitation, and argues that the concept of an 'interested party' under Article 510 of the Code of Civil Procedure has been interpreted broadly in judicial practice concerning non-contentious proceedings. It encompasses not only direct interests but also indirect ones that relate to the nature and consequences of the judgment. Emotional or sentimental

interests are also relevant. Additionally, the legislature has recognized family ties as a personal interest protected by law, and changing a person's gender marker may infringe upon this interest. Therefore, I contend that the concept of an 'interested party' should also include family members other than the applicant's spouse.

Keywords: proceedings for the legal recognition of gender, gender incongruence, transsexualism, person with a legal interest, participants in proceedings

Słowa kluczowe: postępowanie o zmianę oznaczenia płci, niezgodność płciowa, transseksualizm, zainteresowany, uczestnik

Wprowadzenie

W prawie polskim brak przepisów, które regulowałyby procedurę ustalenia (uzgodnienia, zmiany oznaczenia¹) płci² osoby transseksualnej³. Uchwalona 10 września 2015 r. ustawa o uzgodnieniu płci (Sejm RP, 2015)⁴ została zawetowana przez Prezydenta RP, który w październiku 2015 r. skierował ją do Komisji Sprawiedliwości

- 1 Określenie „zmiana” dotyczy „oznaczenia płci, a nie płci jako takiej, chociaż w literaturze i starszym orzecznictwie niekiedy odnoszona jest także do płci. Jak podkreśla się na stronach Fundacji Trans-Fuzja, nie ma czegoś takiego jak „zmiana płci”, gdyż tożsamości płciowej (indywidualnego i wewnętrznego poczucia swojej płci) nie da się zmienić. Poprzez korekcję ciała jest ono dostosowywane tak, aby odpowiadało płci odczuwalnej, a tranzycja nie jest szybkim i nagłym procesem. Stąd też sformułowanie „zmiana płci” jest tu uznane za nieprawidłowe. Powinno się używać określenia „uzgodnienie płci” (Żak „Liferyn” & Wiśniewska). Pojęciem „uzgodnienie płci”, odnoszącym się do procedury prawnej mającej na celu zmianę oznaczenia płci w dokumentach, jak również określeniem „ustalenie płci” posługuje się Polskie Towarzystwo Seksuologiczne (Grabski i in.).
- 2 Pojęcie płci nie zostało zdefiniowane w polskim systemie prawa. Niewątpliwie jednak płeć jest jedną z podstawowych cech identyfikacji człowieka, określaną w akcie urodzenia dziecka na podstawie karty urodzenia (art. 53 ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego (Sejm RP, 2014)). W seksuologii wyróżnia się kilka rodzajów płci: płeć chromosomalną (genotypową), płeć gonadalną, płeć wewnętrznych narządów płciowych (gonadoforyczną), płeć fenotypową somatotypową, biotypową), płeć hormonalną, płeć metaboliczną, płeć socjalną (metrykalną, prawną), płeć mózgową i płeć psychiczną (związaną z poczuciem przynależności do danej płci) (por. Imieliński i in., 2001, s. 3–5; Imieliński & Dulko, 1988, s. 13–15).
- 3 Transseksualizm jest różnie definiowany. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto, że przez osobę transseksualną należy rozumieć tę, u której występuje utrzymująca się niezgodność płciowa (*gender incongruence*), tj. niezgodność płci psychicznej (doświadczanej) takiej osoby z jej płcią metrykalną (inaczej: prawną, socjalną), czyli przypisaną po urodzeniu na podstawie wyglądu zewnętrznych narządów płciowych noworodka. Według najnowszej wersji Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-11, sporządzonej przez Światową Organizację Zdrowia WHO, transseksualizm nie jest już powiązany z zaburzeniami psychicznymi i został ujęty w nowej sekcji dotyczącej zdrowia seksualnego. U osób dorosłych niezgodność płciowa oznaczona jest kodem HA60 (ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics, 2025). Szerzej na temat niezgodności płciowej zob. (Dora, 2022, 35–40; Mijas & Koziara, 2020, s. 1–40; Leń, 2020, s. 96–97). W starszej literaturze zob. (Imieliński, 1982, s. 253).
- 4 Szerzej na temat projektu ustawy o uzgodnieniu płci (Brzozowski, 2013, s. 117–124; Lipski, 2014, s. 28–64).

i Praw Człowieka oraz do Komisji Zdrowia z wnioskiem o ponowne jej rozpatrzenie (Druk sejmowy, 2015). Prace nad tą ustawą nie zostały zakończone. Tymczasem kwestia uzgodnienia (zmiany) płci osób transseksualnych rodziła i rodzi wiele problemów zarówno natury społecznej, jak i prawnej. W aspekcie prawnym chodzi przede wszystkim o wybór właściwego trybu postępowania sądowego i ustalenie kręgu podmiotów, które powinny mieć możliwość udziału w tym postępowaniu. Ostatni z wymienionych problemów jest szczególnie ważny w przypadku, gdy osoba transseksualna pozostaje w związku małżeńskim lub posiada dzieci. Skłoniło to Prokuratora Generalnego RP do wystąpienia z wnioskiem do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego ujętego w następującym pytaniu: „Czy w sprawie o ustalenie albo zmianę płci wytoczonej przez osobę transseksualną pozostającą w związku małżeńskim lub posiadającą dzieci, po stronie pozwanej muszą wystąpić obok żyjących rodziców, nierozwiedziony małżonek lub dzieci powoda, a ich współuczestnictwo ma charakter współuczestnictwa jednolitego (art. 73 § 2 k.p.c. (Sejm RP, 1964b) w zw. z art. 72 § 2 k.p.c.)?”

Uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 4 marca 2025 r. (Uchwała SN, 2025) Sąd ten rozstrzygnął powyższe zagadnienie prawne i, odstępując od zasady prawnej uchwalonej przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 czerwca 1989 r. (Uchwała SN, 1989), stwierdził, że:

1. Żądanie zmiany oznaczenia płci w akcie urodzenia podlega rozpoznaniu przez sąd w postępowaniu nieprocesowym przy zastosowaniu w drodze analogii art. 36 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego.
2. Zmiana oznaczenia płci w akcie urodzenia może nastąpić wyłącznie na wniosek osoby, której dotyczy ten akt.
3. Oprócz wnioskodawcy uczestnikiem postępowania może być tylko jego małżonek (art. 510 k.p.c.).
4. Postanowienie uwzględniające wniosek wywołuje skutki od chwili uprawomocnienia się.

Choć na dzień złożenia artykułu nie jest znane pisemne uzasadnienie powyższego rozstrzygnięcia⁵, to jego trzeci punkt, co do którego zostały zgłoszone zdania

5 Pisemne uzasadnienie uchwały SN z 4 marca 2025 roku ukazało się na etapie prac redakcyjnych. W odniesieniu do punktu trzeciego uchwały sprowadza się zasadniczo do uznania, że wynik postępowania o zmianę oznaczenia płci w akcie urodzenia dotyczy stanu cywilnego wnioskodawcy, co przemawia za możliwie wąskim rozumieniem interesu prawnego w tego rodzaju sprawach. Uznając, że uczestnikiem postępowania może być małżonek wnioskodawcy, SN kierował się tym, że orzeczenie o zmianie oznaczenia płci osoby zainteresowanej pozostającej w związku małżeńskim zawsze ma znaczenie dla istniejącego małżeństwa. Zauważył, odwołując się do art. 18 Konstytucji RP, że w razie uwzględnia wniosku istniejące małżeństwo stałoby się małżeństwem osób o tożsamej płci, co byłoby sprzeczne z obowiązującym stanem prawnym. Wykluczając natomiast z kręgu zainteresowanych rodziców wnioskodawcy, SN stwierdził jedynie, że nie ma przekonujących argumentów na rzecz stanowiska, że wynik postępowania o zmianę

odrębne⁶, budzi poważne wątpliwości i zdaniem autorek w sposób nieuzasadniony zawęża krąg podmiotów, które powinny być uznane za osoby zainteresowane, a tym samym uczestników postępowania o uzgodnienie (zmianę) oznaczenia płci osoby transseksualnej w rozumieniu art. 510 k.p.c.

Celem opracowania jest przedstawienie argumentów przemawiających za przyjęciem szerszego kręgu osób zainteresowanych wyżej wskazanym postępowaniem niż jedynie małżonka osoby transseksualnej. Przemawia za tym nie tylko dotychczasowa wykładnia rozumienia podmiotu zainteresowanego w ramach art. 510 k.p.c., lecz także ochrona więzi rodzinnej. Wiąż ta w obecnym stanie prawnym uznana bowiem została przez ustawodawcę wprost za dobro osobiste i jako takie podlega ochronie prawnej, podobnie jak dobro osobiste, którym jest poczucie przynależności do danej płci.

Rozważania dotyczące analizowanej kwestii poprzedzone zostały przedstawieniem kształtowania się orzecznictwa sądów polskich w sprawach o sądową zmianę (uzgodnienie) płci, gdyż w niektórych z tych orzeczeń, rozważając zagadnienie podmiotów, którym powinna przysługiwać bierna legitymacja procesowa w procesie o uzgodnienie, sądy brały pod uwagę również prawa stanu i dobra osobiste innych osób, np. dzieci transseksualisty.

W pracy zastosowana została metoda dogmatyczno-językowa.

1. Praktyka orzecznicza w sprawach o ustalenie płci

Wobec braku regulacji prawnej odniesionej do problematyki uzgodnienia płci osób transseksualnych, na przestrzeni lat w praktyce orzeczniczej⁷ sądy różnie podchodziły do rozwiązywania tego problemu.

W pierwszym okresie, zapoczątkowanym orzeczeniem Sądu Wojewódzkiego dla m.st. Warszawy z 24 września 1964 r. (Orzeczenie SW dla m.st. Warszawy, 1964), sądy nakazywały sprostowanie aktu urodzenia ze skutkiem *ex nunc*. W orzeczeniu tym Sąd za datę uzasadniającą sprostowanie aktu urodzenia uznał datę zakończenia chirurgicznych zabiegów związanych z usunięciem męskich narządów płciowych i wytworzeniem sztucznej pochwy u osoby transseksualnej (określanej błędnie

---

oznaczenia płci metrykalnej dotyczy praw jej rodziców. Natomiast w przypadku dzieci wnioskodawcy, SN podkreślił, że stosunek rodzicielstwa i wynikające z niego prawa i obowiązki nie są zależne od płci rodzica, zaś zmiana płci nie powoduje wygaśnięcia stosunków między rodzicem a dzieckiem; nie ulegają także zmianie prawa i obowiązki tych osób względem siebie, a sytuacja prawna dziecka osoby transpłciowej ujawniona w jego akcie urodzenia nie ulega zmianie na skutek dokonania wzmianki dodatkowej w akcie urodzenia ich rodzica.

6 Dwóch spośród dziesięciu biorących udział w podejmowaniu uchwały sędziów SN zgłosiło zdania odrębne do pkt 3 uchwały, zaś jeden – w odniesieniu do całości.

7 Szerzej na temat przyjętych do tej pory rozwiązań w wyżej wskazanym zakresie zob. (Holewińska-Łapińska, 2010, s. 11–140; Pietrzykowski, 2012, s. 125–134).

w uzasadnieniu mianem transwestyty)⁸, przyjmując, że od tego momentu zachodzi niezgodność pomiędzy dotychczasową treścią aktu urodzenia a obecnym rzeczywistym stanem cywilnym tej osoby. Uznał, że w tych okolicznościach elementem przeważającym na korzyść płci żeńskiej była kobieca psychika wnioskodawcy (wcześniej sąd powiatowy odmówił sprostowania aktu urodzenia, stwierdzając, że po zabiegach wnioskodawca stał się osobnikiem bezpłciowym). Kierując się zasadą *ubi eadem legalis ratio, ibi eadem dispositio*, SW przyjął, że rozważany przypadek jest podobny do sytuacji błędnego lub nieścisłego sporządzenia aktu stanu cywilnego i zastosował *analogię legis*, rozstrzygając sprawę na zasadzie art. 26 ust. 3 dekretu z 8 czerwca 1955 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego⁹ (Dekret, 1955).

Istotnym, bo dopuszczającym w wyjątkowych wypadkach sprostowanie aktu urodzenia osoby transseksualnej nawet przed poddaniem się przez nią chirurgicznej korekcy zewnętrznych narządów płciowych, gdy cechy „nowo kształtującej się płci” są przeważające i stan ten jest nieodwracalny¹⁰, była uchwała Sądu Najwyższego z 27 lutego 1978 r. (Uchwała SN, 1978). Sąd Najwyższy stwierdził w niej, że o płci decydują nie tylko zewnętrzne organy oraz cechy wewnętrzne, lecz także świadomość zainteresowanego przynależności do określonej płci¹¹.

Przełomowe znaczenie miała uchwała Sądu Najwyższego z 22 czerwca 1989 r., której nadano moc zasady prawnej, gdyż nastąpiło tu odejście od powyższej linii orzeczniczej. Sąd Najwyższy wykluczył bowiem stosowanie *per analogiam* art. 31 ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego z 1986 r.¹² (Sejm RP, 1986) i stwierdził, że występowanie transseksualizmu nie daje podstawy do sprostowania w akcie urodzenia wpisu określającego płeć. Uznał, że sprostowanie takie nie jest możliwe nawet wtedy, gdy osoba transseksualna przeszła chirurgiczną korekcję płci. Sąd nie wskazał jednak żad-

8 Transwestytyzm jest niekiedy mylony z transseksualizmem. Transwestytyzm (inaczej: eonizm, metatropizm, *cross-dressing*) polega na upodobnieniu się do płci przeciwnej poprzez ubiór i zachowanie w celu osiągnięcia satysfakcji emocjonalnej bądź seksualnej. Może przybierać postać transwestytyzmu o typie podwójnej roli, która jest formą zaburzonej identyfikacji i roli płciowej (gdy noszenie ubrań płci odmiennej ma na celu chwilowe doświadczenie przynależności do tej płci i nie jest motywowane seksualnie, nie występuje tu pragnienie trwałej zmiany płci na przeciwną), bądź też transwestytyzmu fetyszystycznego, będącego zaburzeniem preferencji seksualnych. W tym drugim przypadku przebranie się jest ściśle związane z pobudzeniem seksualnym, a po wystąpieniu orgazmu i spadku podniecenia pojawia się silne pragnienie zdjęcia przebrania (Dulko & Stankiewicz, 2015).

9 Przepis art. 26 ust. 3 Dekretu przewidywał, że sąd rozstrzyga o sprostowaniu aktu stanu cywilnego w razie błędnego lub nieścisłego jego zredagowania.

10 Zwoleńnikiem dopuszczalności zmiany płci przed zabiegiem korekcyjnym jest m.in. Stanisław Dulko (1982, s. 72), przeciwko wypowiedział się Andrzej Zielonacki (1988, s. 53).

11 Uchwała SN z 1978 r. spotkała się z aprobatą m.in. Stanisława Dulki i Kazimierza Imielińskiego (1983, s. 518) oraz krytyką Mieczysława Sośniaka (1983, s. 516).

12 Zgodnie z art. 31 ustawy z 1986 r., akt stanu cywilnego podlegał sprostowaniu w razie błędnego lub nieścisłego jego zredagowania.

nej drogi postępowania dla osób dążących do zmiany oznaczenia płci w aktach stanu cywilnego, co wzbudziło wątpliwości w doktrynie (zob. Radwański, 1991, s. 65).

Zbigniew Radwański w głosie do wskazanej uchwały zasugerował, że rozwiązaniem powyższego problemu mogłoby być powództwo o ustalenie płci wytoczone na podstawie art. 189 k.p.c. (1991, s. 66). Analogiczne stanowisko zajął wcześniej Andrzej Zielonacki (1988, s. 48). Za takim właśnie rozwiązaniem opowiedział się Sąd Najwyższy w postanowieniu z 22 marca 1991 r. (Postanowienie SN, 1991), uznając, że poczucie przynależności do danej płci stanowi dobro osobiste (art. 23 k.c. (Sejm RP, 1964a)) i jako takie podlega ono ochronie prawnej w trybie procesowym na podstawie art. 189 k.p.c. Podstawą takiego powództwa jest interes prawny transseksualisty w uzyskaniu obiektywnej ochrony wobec niepewności stanu prawnego lub prawa. W razie zmiany płci jego interes prawny wyraża się zaś w sprzeczności między stanem rzeczywistym a stanem wynikającym z aktu urodzenia. Jednocześnie Sąd Najwyższy wskazał, że możliwość uwzględnienia powództwa o ustalenie płci zależy powinna od oceny przez sąd orzekający trwałości poczucia przynależności transseksualisty do innej płci. Przemawia to za występowaniem z takim powództwem w zasadzie dopiero po dokonaniu korekcyjnego zabiegu operacyjnego¹³. Sąd Najwyższy podkreślił przy tym, że należy mieć na uwadze, iż zmiana płci jednego człowieka nie jest zdarzeniem dotyczącym wyłącznie dóbr osobistych tej właśnie osoby, ale że fakt ten może mieć doniosłe znaczenie także dla praw stanu i dóbr osobistych innych osób (np. małżonka lub dzieci transseksualisty), co również powinien wszechstronnie rozważyć sąd rozpoznający sprawę¹⁴. Jeżeli sąd ten ustaliłby w wyroku, że nastąpiła zmiana płci człowieka, to orzeczenie takie działa ze skutkiem *ex nunc* i jest podstawą do ujawnienia tej okoliczności w aktach stanu cywilnego w formie wpisu dodatkowego na podstawie art. 21 prawa o aktach stanu cywilnego z 1986 roku¹⁵.

Swoistym uzupełnieniem stanowiska zajętego w wyżej wymienionym orzeczeniu była argumentacja zawarta w uchwale Sądu Najwyższego z 22 września 1995 r. (Uchwała SN, 1995), w której wskazał on, że pozwanymi w procesie zainicjowanym przez osobę transseksualną o ustalenie płci na podstawie art. 189 k.p.c. powinni być rodzice powoda, zaś w przypadku ich braku – ustanowiony przez sąd kurator. Uzasadnieniem pozwania rodziców w takim procesie zdaniem Sądu Najwyższego jest istota procesów o prawa stanu, w których jako strony występują prawie zawsze osoby

13 Tak też Marek Safjan (1993, s. 88) w głosie do postanowienia SN z 1991 roku.

14 Wcześniej zwracał na to uwagę także Zbigniew Radwański (1991, s. 66). Wątpliwości w tym zakresie zgłosił Marek Safjan (1993, s. 89–90).

15 Zgodnie z art. 21 ustawy z 1986 r., jeżeli po sporządzeniu aktu stanu cywilnego nastąpiły zdarzenia, które miały wpływ na jego treść lub ważność, zmiany z nich wynikające podlegały wpisaniu do aktu w formie wzmianki dodatkowej. Podstawę wpisu takiej wzmianki stanowiły prawomocne orzeczenia sądów, ostateczne decyzje, odpisy z akt stanu cywilnego oraz inne dokumenty mające wpływ na treść lub ważność aktu.

związane odpowiednimi stosunkami prawnorodzinnymi. Warto jednak zaznaczyć, że powyższa uchwała zapadła w sprawie osoby stanu wolnego i bezdziejnej.

Kolejnym istotnym orzeczeniem był wyrok Sądu Najwyższego z 6 grudnia 2013 r., w którym uznał on, że w procesie o ustalenie przynależności do płci (art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 189 k.p.c.), wytoczonym przez transseksualistę pozostającego w związku małżeńskim i mającego dzieci, po stronie pozwanej muszą wystąpić nie tylko jego rodzice (jeśli zdecyduje się ich pozwać), lecz także nierozwiedziony z nim małżonek oraz dzieci. Zdaniem Sądu Najwyższego istota więzi prawnych między transseksualistą występującym o ustalenie przynależności do określonej płci a jego małżonkiem i dziećmi decyduje o koniecznym charakterze współuczestnictwa między tymi osobami (art. 72 § 2 k.p.c.), a także o jego kwalifikowanej, jednolitej postaci (art. 73 k.p.c.). U podstaw takiego rozstrzygnięcia legło m.in. to, że płeć determinuje określone role społeczne, które człowiek może wykonywać tylko jako osoba określonej płci. Dla prawa zaś doniosłe są role męża albo żony, ojca albo matki. Prawidłowe ich wypełnienie ma znaczenie nie tylko dla wspólnoty rodzinnej, lecz także państwowej. W odniesieniu do dzieci osoby transseksualnej Sąd Najwyższy wskazał, że płeć determinuje status matki i ojca w relacjach z dzieckiem, które prawo obejmuje ochroną, choć kształtowane są naturalnie. Ustalenie przynależności rodzica do innej płci niż wskazuje na to wypełniona przez tę osobę rola w procesie poczęcia i narodzin ma zatem znaczenie dla dziecka, bo dotyczy osoby, od której przypisze się temu dziecku pochodzenie. Odnośnie zaś do małżonka osoby transseksualnej Sąd Najwyższy podniósł, że przypisana człowiekowi płeć ma znaczenie dla zdolności zawarcia związku małżeńskiego, bowiem w związku małżeńskim mogą pozostawać tylko osoby różnej płci, co uzasadnił, odwołując się zarówno do norm Konstytucji RP (art. 18), jak i kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (art. 1 § 1) (Sejm RP, 1964). W małżeństwie zaś osoba transseksualna realizowała się w określonej roli społecznej, którą prawo przypisuje odrzucanej przez tę osobę płci. W roli tej nie realizowała się sama, lecz z drugim człowiekiem płci przeciwnej, a dla poczucia godności tego drugiego człowieka może nie być obojętne, czy tworzy związek z osobą tej samej czy przeciwnej płci. Jednocześnie Sąd Najwyższy wyraził swoje wątpliwości co do wcześniejszego stanowiska tegoż Sądu, wyrażonego w postanowieniu z 1995 r., odnośnie do konieczności pozywania rodziców w procesie o ustalenie płci. Zauważył bowiem, że w świetle obowiązującego prawa płeć dziecka nie ma żadnego znaczenia dla treści praw i obowiązków jego rodziców wobec niego i wzajemnie. Prawo nakazuje rodzicom jednakowe traktowanie dzieci obojga płci. Jeżeli rodzice nie akceptują transseksualizmu dziecka, to orzeczenie sądowe tego nie zmienia; natomiast jeśli akceptują, to prowadzenie procesu przeciwko nim na podstawie art. 189 k.p.c. kłóci się z ogólnymi zasadami udzielania ochrony prawnej na tej podstawie.

Odmienne stanowisko, nawiązujące do uchwały z 1995 r., wobec podmiotów posiadających legitymację bierną w procesie o uzgodnienie płci wytoczonym na podstawie art. 189 k.p.c. przez osobę transseksualną, zajął Sąd Najwyższy w wyroku z 10

stycznia 2019 r. (Wyrok SN, 2019). W sprawie, w której transseksualista był osobą rozwiedzioną, posiadającą dzieci, z których w chwili wniesienia pozwu jedno było małoletnie, Sąd przyjął, że charakter praw osobistych, w tym prawa do płci, przesądza o tym, że interes w ustaleniu płci lub jej zmiany ma wyłącznie podmiot tego prawa. Wzgląd na dobro innych osób, a w szczególności dzieci może mieć jedynie znaczenie materialnoprawne i nie stanowi o potrzebie udziału w postępowaniu tych osób. Z uzasadnienia tego wyroku wynika, że skoro orzecznictwo odrzuciło możliwość sprostowania aktu stanu cywilnego, do którego dochodzi w postępowaniu nieprocesowym, konstrukcyjnie możliwym do prowadzenia także z udziałem tylko jednego uczestnika, i opowiedziało się za trybem procesu jako postępowania dwustronnego, to wystarczające jest wytoczenie powództwa przeciwko rodzicom, a w przypadku ich śmierci przeciwko kuratorowi, gdyż czyni to zadość formalnemu dochowaniu zasady dwustronności procesu. Wskazanie rodziców, którzy nie muszą być prawnie zainteresowani sposobem realizacji prawa do płci przez ich dziecko, stanowi tu pewną analogię do zasad rządzącymi postępowaniami ze stosunków rodzinnych. Przy takim założeniu – zdaniem Sądu Najwyższego – jest oczywiste, że rozważanie, czy oprócz rodziców osoby dochodzącej ustalenia zamiany płci bierną legitymację procesową w sprawie mają dzieci tej osoby, jest bezprzedmiotowe. Wybór rodziców jako posiadających bierną legitymację procesową ma natomiast uzasadnienie w tym, że wyrok uwzględniający powództwo o ustalenie płci powinien stanowić podstawę ujawnienia zmiany płci w akcie urodzenia powoda, w którym wpisani są jego rodzice, a nie jego dzieci. Dzieci osoby transseksualnej nie mają związku z przedmiotem procesu, którym jest prawo do płci ich rodzica, a nie stosunek rodzicielstwa zachodzącego pomiędzy nimi a ich rodzicem. Stąd istota więzi ich łączącej nie może być źródłem biernej legitymacji procesowej dzieci w tym procesie.

Zapoczątkowany uchwałą Sądu Najwyższego z 22 czerwca 1989 r. procesowy tryb uzgodnienia płci został uznany za niewłaściwy wskazaną na wstępie uchwałą tegoż Sądu z 4 marca 2025 r., w której opowiedział się on za trybem nieprocesowym i zastosowaniem *per analogiam* art. 36 ustawy z 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego, stanowiącego o sprostowaniu aktu stanu cywilnego. Można zatem powiedzieć, że orzecznictwo w zakresie wyżej wskazanych spraw zatoczyło koło.

2. Zainteresowany w postępowaniu nieprocesowym

W uchwale z 4 marca 2025 r., oprócz wnioskodawcy w postępowaniu o uzgodnienie płci, którym może być wyłącznie osoba transseksualna, jako uczestnika takiego postępowania Sąd Najwyższy wskazał tylko jego małżonka. Orzeczenie w tym zakresie budzi co najmniej poważne wątpliwości. Tak kategoryczne określenie kręgu uczestników tego postępowania może bowiem w niektórych przypadkach prowadzić do naruszenia szeroko rozumianego interesu prawnego innych osób i ich dóbr osobistych.

Zgodnie z treści art. 510 k.p.c. zainteresowanym w sprawie jest każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania. Taki zainteresowany może wziąć udział w tym postępowaniu w każdym stanie sprawy aż do zakończenia postępowania w drugiej instancji. Jeżeli natomiast okaże się, że zainteresowany nie jest uczestnikiem, to sąd wezwie go do udziału w sprawie.

Ocena sądu dotycząca tego, kto jest zainteresowanym, powinna być dokonywana *ad casum*. W praktyce ocena statusu osoby zainteresowanej w rozumieniu art. 510 k.p.c. dokonywana jest przez pryzmat posiadania przez tę osobę „interesu prawnego”¹⁶, choć powoływany przepis nie posługuje się tym pojęciem. Interes ten stanowi zatem przesłankę udziału osoby w postępowaniu nieprocesowym. Odmienne niż w procesie, w postępowaniu nieprocesowym, interes prawny nie musi wynikać z naruszenia lub zagrożenia sfery prawnej zainteresowanego (por. Uchwała Sądu Najwyższego z 19 lutego 1981; Postanowienie z 21 czerwca 2006 r. i 4 stycznia 2012). W orzecznictwie i doktrynie przyjmuje się szerokie rozumienie interesu prawnego zainteresowanego jako uczestnika postępowania nieprocesowego. Stwierdza się, że obejmuje on nie tylko interes bezpośredni, lecz także interes pośredni (por. Postanowienie Sądu Najwyższego z 26 marca 2014 r. i 16 grudnia 2020; zob. też (Rylski, 2017, s. 240 i nast. oraz literatura tam podana)).

Pośredni interes prawny zainteresowanego to interes pozostający obok istoty oraz skutków mającego zapaść orzeczenia (Postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r.)¹⁷. Oznacza to, że orzeczenie to nie musi naruszać prawa podmiotowego osoby zainteresowanej. Prawo to będzie w dalszym ciągu istniało, ale na skutek wydanego orzeczenia, w nowej rzeczywistości prawnej. Jak wskazuje się w doktrynie, potrzeba takiego szerszego ujęcia interesu dotyczy głównie spraw o prawa niemajątkowe, w których w grę może wchodzić zainteresowanie o charakterze emocjonalnym lub uczuciowym (Rylski, 2017, s. 240 i nast.).

Przenosząc powyższe na grunt postępowania o zmianę oznaczenia płci, wskazać należy, że wydane w takim postępowaniu orzeczenie o sprostowaniu aktu urodzenia osoby transseksualnej nie wpłynie bezpośrednio na istniejące stosunki prawne po-

16 Szerzej na temat pojęcia interesu prawnego zob. (Rylski, 2017, s. 234–254; Mróz-Szarmach, 2020, s. 9–20).

17 W sprawie SN uznał, że uczestnikiem postępowania o zniesienie współwłasności może być także osoba, na rzecz której ustanowiono prawo dożywotniego i nieodpłatnego użytkownika tej nieruchomości obciążającej udział przysługujący współwłaścicielowi (art. 510 § 1 k.p.c.). Wcześniej SO odmówił tej osobie uczestnictwa w sprawie, wskazując, że ma ona jedynie interes faktyczny, a nie prawny w przystąpieniu do postępowania o zniesienie współwłasności, gdyż nie narusza to i nie dotyczy jej praw. W opinii SN sam fakt, że zniesienie współwłasności nie spowoduje wygaśnięcia prawa dożywotniego i nieodpłatnego użytkownika, które będzie się utrzymywać na nowym przedmiocie powstałym w wyniku podziału lub połączenia nieruchomości, nie stoi na przeszkodzie przyjęciu, że sposób rozstrzygnięcia sprawy będzie miał pośredni wpływ na sytuację prawną wyżej wymienionej osoby. SN zauważył, że uprawnienie użytkownika do korzystania z nieruchomości wpływa z prawa podmiotowego, a nie pozostaje jedynie w sferze faktów.

między tą osobą a jej dziećmi czy też jej rodzicami. Osoba transseksualna w dalszym ciągu pozostaje przecież rodzicem dla swoich dzieci wraz ze wszystkimi wynikającymi z tego prawami i obowiązkami (np. w zakresie władzy rodzicielskiej, obowiązku alimentacyjnego) czy też dzieckiem swoich rodziców (Sylwestrzak, Balwicka-Szczyrba, van den Brink, 2025, s. 57). Nie oznacza to jednak, że zmiana oznaczenia płci metrykalnej zawsze pozostanie indyferentna zarówno dla istniejących stosunków rodzinnych i wynikającego z art. 87 k.r.o. obowiązku wzajemnego szacunku i wspierania się, jak i dla sfery relacji emocjonalnych. W sytuacji, gdy zmiana ta nie jest akceptowana, może bowiem oddziaływać na sytuację prawną osób trzecich, jakimi są rodzice lub dzieci osoby transseksualnej, co zauważał Sąd Najwyższy w przywołanym wyżej wyroku z 2013 roku.

W szczególności dotyczy to małoletnich dzieci nieaprobujących transseksualizmu rodzica. W skrajnych przypadkach może to wpływać na sposób i częstotliwość utrzymywania kontaktów z dzieckiem (zgodnie z art. 113 k.r.o. utrzymywanie takich kontaktów stanowi zarazem prawo i obowiązek rodzica i dziecka) czy wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rozwiedzionego transseksualnego rodzica, gdy sąd opiekuńczy, kierując się dobrem dziecka, powierza wykonywane władzy rodzicielskiej drugiemu z rodziców (zob. Haberko & Agaciak, 2015, s. 138). Dobro dziecka powinno tu bowiem stanowić wartość nadrzędną, co jest zgodne z treścią art. 3 Konwencji o prawach dziecka z 1989 r. (Konwencja, 1989), nakazującego we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych m.in. przez sądy, jako sprawę nadrzędną traktować najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka. Skoro zatem dążenie transseksualnego rodzica do uzgodnienia płci metrykalnej zgodnie z jego płcią doświadczaną może dotyczyć, choć pośrednio, praw i obowiązków dziecka (np. art. 87 czy 113 k.r.o), to powinno ono mieć przyznany status osoby zainteresowanej w rozumieniu art. 510 k.p.c.¹⁸ Za takim stanowiskiem przemawia także art. 12 Konwencji o prawach dziecka, zgodnie z którym dziecko powinno mieć zapewnioną możliwość wypowiedzania się w każdym postępowaniu sądowym dotyczącym dziecka w sposób bezpośredni lub za pośrednictwem przedstawiciela bądź odpowiedniego organu, zgodnie z zasadami proceduralnymi prawa wewnętrznego (zob. Michałowska, 2024, s. 236).

Za uczestnictwem, obok małżonka, również rodziców i małoletnich dzieci osoby transseksualnej w postępowaniu o zmianę oznaczonej płci, w sytuacji, gdy do tego uzgodnienia dochodziło w trybie procesowym na podstawie art. 189 k.p.c., opowiedzieli się Łukasz Błaszczak (2015, s. 151–153) i Sąd Najwyższy w wyroku z 2013 r., zaś

18 Na problemy w sferze stosunków prawnorodzinnych, związanych z ustaleniem pochodzenia dzieci w przypadku „zmiany” płci przez transseksualnych rodziców, zarówno typu K/M, jak i M/K, gdy poddali się oni tranżycji prawnej bez przeprowadzenia chirurgicznej korekty płci, a co za tym idzie są oni zdolni do poczęcia dzieci, zwraca uwagę Paulina Rusak-Romanowska (2022, s. 117–131). Kwestia ta wykracza jednak poza ramy niniejszej pracy.

na tle uwag do projektu ustawy o uzgodnieniu płci z 2015 r. przewidującej tryb nieprocesowy – Jan Lipski (2014, s. 55).

3. Dobro osobiste w postaci więzi rodzinnej jako uzasadnienie interesu prawnego

Argumentem przemawiającym za przyznaniem statusu osób zainteresowanych w postępowaniu o zmianę oznaczenia płci, zawnioskowanym przez osobę transseksualną, nie tylko małżonkowi tej osoby, lecz także jej dzieciom i rodzicom jest ochrona więzi rodzinnej jako dobra osobistego członków najbliższej rodziny osoby transseksualnej.

Zagadnienie więzi rodzinnej postrzeganej jako dobro osobiste, którego istotą jest istnienie szczególnej emocjonalnej więzi łączącej osoby bliskie, określanej też mianem prawa do życia rodzinnego, obejmującego różnego rodzaju więzi, budzi rozbieżności zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie. Przeciwnicy uznania więzi rodzinnej za dobro osobiste podkreślają, że aby uznać określoną wartość za dobro osobiste, musi mieć ona charakter osobisty, a więc związany ściśle z określoną osobą i być przynależny tylko tej osobie. Tymczasem więzi rodzinne są oparte na relacjach interpersonalnych, co pozostaje w sprzeczności z istotą dobra osobistego (por. Grzeszak, 2018, s. 35–39 i przywołana tam literatura; Michałowska, 2017, s. 267–270)¹⁹. Analogiczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uchwale z 22 października 2019 r. (Uchwała Sądu Najwyższego, 2019), stwierdzając, że w relacjach międzyludzkich wartość polegająca na więzi rodzinnej nie jest ściśle osobista i nie może mieć charakteru jednostronnego. Wskazał, że stosunki rodzinne podlegają nieustannej fluktuacji, mogą ulegać zmianie, a nawet zerwaniu także na skutek decyzji jednej ze stron, a ich treść nie jest jednoznaczna. Treść więzi rodzinnych zależy od woli stron i innych czynników. Gdyby zatem potraktować je jako dobro osobiste, chronione prawem bezwzględnym, skutecznym *erga omnes*, oznaczałoby to możliwość narzucenia woli innym.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zdaje się jednak przeważać pogląd o uznaniu więzi rodzinnej jako dobra osobistego (zob. np. Wyrok z 14 stycznia 2010 r.; Wyrok z 10 listopada 2010 r.; Wyrok z 11 maja 2011 r.; Uchwała z 22 października 2010 r.; Uchwała z 13 lipca 2011 r.; dwie uchwały z 27 marca 2018 r.).

19 Należy zwrócić uwagę, że przedmiotem toczącej się dyskusji nie jest sama idea potrzeby ochrony niezwykle istotnej dla członków rodziny wartości, lecz niewłaściwa kwalifikacja prawna tego, co powinno być uznane za dobro osobiste. Stąd bardziej zasadne wydaje się objęcie ochroną nie tyle więzi rodzinnej, ile życia rodzinnego. Takie ujęcie sprawia, że przedmiotem ochrony jest indywidualne prawo każdego członka rodziny, które zapewnia poczucie przynależności do rodziny, poczucie bezpieczeństwa, a jego istnienie ma wartość dla każdego zainteresowanego i – co najistotniejsze – nie wymaga odwzajemnienia (por. Michałowska, 2017, s. 272).

Niezależnie jednak od dyskusji na temat zasadności uznania więzi rodzinnej za dobro osobiste kwestię tą przesądził polski prawodawca, nowelizując ustawą z 28 lipca 2023 r. (Sejm RP, 2023), art. 448 k.c., poprzez wprowadzenie do niego paragrafu drugiego, odwołującego się do art. 446² k.c. Ten ostatni przepis, odnoszący się wprost do więzi rodzinnej, stanowi, że w razie ciężkiego i trwałego uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, skutkującego niemożnością nawiązania lub kontynuowania więzi rodzinnej, sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny poszkodowanego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Natomiast z przepisu art. 448 § 2 k.c. wynika, że m.in. w przypadku określonym w art. 446² k.c. (a więc naruszenia więzi rodzinnej), ten, czyje dobro osobiste zostało naruszone, może obok zadośćuczynienia pieniężnego żądać zasądzenia odpowiedniej sumy na wskazany przez niego cel społeczny. W świetle powyższych przepisów więź rodzinna stanowi zatem dobro osobiste i jako takie podlega ochronie prawnej.

W obecnym stanie prawnym w sprawie o zmianę oznaczenia płci powinny być zatem uwzględniane co najmniej dwa dobra osobiste. Pierwsze, jakim bez wątpienia jest poczucie przynależności do danej płci (tożsamość płciowa) osoby transseksualnej, na co wprost wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z 1991 r. (zob. też Zielińska, 2022, s. 223–225; Bielska-Brodziak, Gawlik-Starzyk, Jakubowski & Trofimiuk-Müldner, 2024, s. 114–117) i drugie – więź rodzinna (bądź życie rodzinne) istniejąca pomiędzy osobą transseksualną a jej bliskimi, do których zaliczyć należy małżonka, dzieci czy rodziców tej osoby. Przemawia to za uwzględnieniem w kręgu podmiotów zainteresowanych w rozumieniu art. 510 k.p.c. w wyżej wskazanej sprawie, obok małżonka osoby dążącej do zmiany oznaczenia płci, także jej dzieci i rodziców, którzy nie musieliby brać czynnego udziału w postępowaniu.

Podsumowanie

Wprowadzona uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 4 marca 2025 r. zmiana praktyki procedowania w sprawach dotyczących płci, polegająca na rezygnacji z procesu o ustalenie płci na podstawie art. 189 k.p.c. na rzecz trybu nieprocesowego, stosowanego w drodze analogii z art. 36 ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego, niewątpliwie jest krokiem we właściwą stronę. Eliminuje konieczność pozywania osób bliskich (rodziców, ewentualnie innych osób) i stwarzania przez to sytuacji wyjątkowo niekiedy niezręcznych i niezrozumiałych dla osób niezających uwarunkowań proceduralnych. Jest bowiem oczywiste, że nie zawsze stanowisko powoda (osoby transseksualnej) pozostawało w sprzeczności z wolą osób bliskich, które należało pozwać.

Przyjęcie za właściwy trybu nieprocesowego spowodowało konieczność określenia kręgu uczestników postępowania na podstawie art. 510 k.p.c. Powołana uchwała z góry wykluczyła możliwość uczestniczenia w postępowaniu innych osób bliskich niż

małżonek wnioskodawcy. Wyeliminowano zatem z kręgu osób zainteresowanych innych członków rodziny, w tym rodziców (którzy w dotychczasowej praktyce byli pozrywani na podstawie art. 189 k.p.c.) i dzieci wnioskodawcy. Ograniczenie takie kłóci się z wypracowaną w dotychczasowej praktyce orzeczniczej w sprawach toczących się w trybie nieprocesowym wykładnią pojęcia osoby zainteresowanej, o której mowa w art. 510 k.p.c., podkreślającą konieczność określenia kręgu tych osób *in casu*. Pomija także postulat szerokiej wykładni tego pojęcia, uwzględniającej nie tylko interes bezpośredni, lecz także interes pośredni, pozostający obok istoty oraz skutków mającego zapasć orzeczenia, w tym zainteresowania o charakterze emocjonalnym lub uczuciowym. Ograniczenie, o którym mowa, nie uwzględnia także zobowiązania prawa międzynarodowego wynikającego z art. 12 Konwencji o prawach dziecka, a także faktu przesądzenia przez ustawodawcę istnienia dobra osobistego w postaci więzi rodzinnych. Uwzględnienie tego dobra niewątpliwie nakazywałoby badanie w każdej konkretnej sprawie, czy zmiana oznaczenia płci wnioskodawcy nie prowadzi do jego naruszenia po stronie członków rodziny. Niedopuszczenie osób, którym ono przysługuje, znacząco osłabia możliwość jego uwzględnienia i ochrony, nawet jeśli przepisy materialnoprawne nakazują konieczność wzięcia pod uwagę interesu tych osób, jak to ma miejsce w odniesieniu do małoletnich dzieci (art. 3 Konwencji o prawach dziecka).

BIBLIOGRAFIA

- Bielska-Brodziak, A., Gawlik-Starzyk, A., Jakubowski, T., & Trofimiuk-Müldner, M., (2024). Split Genders: Medical versus Legal Understanding of Gender Identity (De Lege Lata and De Lege Ferenda). *Białostockie Studia Prawnicze*, 29(3), 105–130.
- Błaszczak, Ł. (2015). Charakter prawny powództwa o zmianę płci: dylematy na gruncie prawa cywilnego. *Wrocławskie Studia Erazmiańskie*, 9, 131–156.
- Brzozowski, W. (2013). W sprawie projektu ustawy o uzgodnieniu płci. *Przegląd Sejmowy*, 6(119), 117–124.
- Dekret. (1955). Dekret z dnia 8 czerwca 1955 r., Prawo o aktach stanu cywilnego (nr 25, poz. 151 ze zm.).
- Dora, M. (2022). Niezgodność płciowa w najnowszej klasyfikacji chorób OCD-11. *Przegląd Psychologiczny*, 2, 35–40.
- Druk sejmowy. (2015). Druk nr 3978 Sejmu VII kadencji z 2 października 2015 r. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/0B469110C09F2076C1257ED500363D54/%24File/3978.pdf>
- Dulko, S. (1982). Stwierdzenie zmiany płci w drodze sądowej. *Nowe Prawo*, 9–10, 71–76.
- Dulko, S., & Imieliński, K. (1983). Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 1978 r., *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych*, 10, 516–518.
- Dulko, S., & Stankiewicz, S. (2015, 9 lutego). *Zespoły dezaprobaty płci – transseksualizm, transgenderyzm, transwestytyzm*. Medycyna praktyczna. <https://www.mp.pl/pacjent/seksuologia/inne-zaburzenia/104167,zespoły-dezaprobaty-płci-transseksualizm-transgenderyzm-transwestytyzm>
- Grabski, B., Dulko, S., Iniewicz, G., Müldner-Nieckowski, Ł., Robacha, A., Baran, D., Dora, M., Mijas, M., & Stankiewicz, S. (b.d.). *Stanowisko Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego w sytuacji*

- społecznej, zdrowotnej i prawnej osób transpłciowych*. <https://pts-seksuologia.pl/sites/strona/83/stanowisko-pts-ws-sytuacji-społecznej-zdrowotnej-i-prawnej-osob-transpłciowych>
- Grzeszak, T. (2018). Dobro osobiste jako dobro zindywidualizowane. *Przegląd Sądowy*, 4, 7–41.
- Haberko, J., & Agaciak, A. (2015). Współczesne wyzwania prawa rodzinnego w kontekście problemu zmiany płci. w: M. Nazar (red.), *Prawo cywilne – stanowienie, wykładnia i stosowanie. Księga pamiątkowa dla uczczenia setnej rocznicy urodzin Profesora Jerzego Ignatowicza* (ss. 127–142). Wydawnictwo UMCS.
- Holewińska-Łapińska, E. (2010). Sądowa zmiana płci. Analiza orzecznictwa z lat 1991–2008. w: K. Śleb-zak (red.), *Studia i Analizy Sądu Najwyższego, Tom IV* (ss. 11–140). Wolters Kluwer Polska.
- ICD-11 for Mortality and Morbidity Statistics. (2025). <https://icd.who.int/browse/2025-01/mms/en#90875286>
- Imieliński, K. (1982). *Zarys seksuologii i seksiatrii*. Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich.
- Imieliński, K., & Dulko, S. (1988). *Przekleństwo Androgyne. Transseksualizm: mit i rzeczywistość*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Imieliński, K., Dulko, S., & Filar, M. (2001). *Transpozycje płci. Transseksualizm i inne zaburzenia identyfikacji płciowej*. Wydawnictwo ARC-EN-CIEL.
- Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r. (1991, nr 120, poz. 526 ze zm.).
- Leń, P. (2020). Prawidłowa legislacja urzędowej zmiany płci w świetle rekomendacji europejskich oraz na tle najnowszych uregulowań w prawie obcym. *Przegląd Prawa Medycznego*, 2(1), 95–140.
- Lipski, J. (2014). Uwagi dotyczące poselskiego projektu ustawy o uzgodnieniu płci na tle orzecznictw Sądu Najwyższego oraz poglądów doktryny. *Zeszyty prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu*, 3(43), 28–64.
- Michałowska, K. (2017). *Niemajątkowe wartości życia rodzinnego w polskim prawie cywilnym*. C.H. Beck.
- Michałowska, K. (2024). Ochrona autonomii dziecka w zakresie prawa do bycia wysłuchanym a obowiązek pieczy nad jego osobą. *Rejent*, R. 34, 11(403), 226–244.
- Mijas, M. & Koziara, K. (2020). Klasyfikacja i ewolucja rozumienia zjawiska transpłciowości w seksuologii oraz współczesnych systemach diagnostycznych. w: B. Grabski, G. Iniewicz, M. Mijas & M. Dora (red.), *Dystrofia i niezgodność płciowa. Kompendium dla praktyków* (ss. 1–40). Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich.
- Mróz-Szarmach, D. (2020). *Interes prawny w zaskarżaniu orzeczenia w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym*. C.H. Beck.
- Orzeczenie Sądu Wojewódzkiego dla m.st. Warszawy z 24 września 1964 r., sygn. akt II Cr 515/64. (1965). *Państwo i Prawo*, 10, 600–602.
- Pietrzykowski, K. (2012). Sądowa zmiana płci w orzecznictwie Sądu Najwyższego. *Studia Iuridica*, 55, 125–134.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 1991 r., sygn. akt III CRN 28/91. (1991). *Przegląd Sądowy*, 5–6, 118.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2006 r., sygn. akt I CK 329/05. Legalis 104927.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2012 r., sygn. akt III CZ 78/11. Legalis nr 464800.

- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2014 r., sygn. akt V CSK 686/13. Legalis nr 1048656.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2019 r., sygn. akt II CZ 123/18. (2020). *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej*, Zbiór dodatkowy nr C, poz. 39.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2020 r., sygn. akt III CZ 25/20. Legalis nr 2506286.
- Radwański, Z. (1991). Glosa do uchwały Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 1989 r. *Orzecznictwo Sądów Polskich*, 2, 64–66.
- Rusak-Romaowska, P. (2022). Bezpieczeństwo dzieci i ich prawo do ustalenia swojego pochodzenia w przypadku zmiany płci przez transseksualnego rodzica. *Przegląd Prawo-Ekonomiczny*, 4, 117–132.
- Rylski, P. (2017). *Uczestnik postępowania nieprocesowego – zagadnienia konstrukcyjne*. Wolters Kluwer.
- Safjan, M. (1993). Glosa do postanowienia SN z dnia 22 marca 1991 r. (III CRN 28/91). *Przegląd Sądowy*, 2, 78–90.
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (1964). Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. (t.j. 2024, poz. 2809 ze zm.).
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (1964a). Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (t.j. 2024, poz. 1061 ze zm.).
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (1964b). Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r., Kodeks postępowania cywilnego (t.j. 2024, poz. 1568 ze zm.).
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (1986). Ustawa z dnia 29 września 1986 r., Prawo o aktach stanu cywilnego (t.j. 2011, nr 212, poz. 1264 ze zm.).
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2014). Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r., Prawo o aktach stanu cywilnego (t.j. 2025, poz. 594).
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2015). Ustawa z dnia 10 września 2015 r., o uzgodnieniu płci. Druk nr 1469 Sejmu VII kadencji. z [https://orka.sejm.gov.pl/opinie7.nsf/nazwa/1469_u/\\$file/1469_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie7.nsf/nazwa/1469_u/$file/1469_u.pdf)
- Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. (2023). Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r., o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (poz. 1615).
- Sośniak, M. (1983). Glosa do uchwały SN z dnia 25 lutego 1978 r., *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych*, 10, 516.
- Sylwestrzak, A., Balwicka-Szczyrba, M., & van den Brink, M. 2025. The Legal Position of Children of Same-Sex Parents in Poland and the Netherlands: A Discussion of Opposing Approaches. *Białostockie Studia Prawnicze*, 30(1), 49–64.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 1978 r., sygn. akt III CZP 100/77. (1983). *Orzecznictwo Sądów Polskich* 1983, 10, poz. 217.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 1981 r., sygn. akt III CZP 2/81. (1981). *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych*, 8, poz. 144.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 1989 r., sygn. akt III CZP 37/89. (1991). *Orzecznictwo Sądów Polskich*, 2, poz. 35.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1995 r., sygn. akt III CZP 118/95. (1996). *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej*, 1, poz. 7.

- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia z 22 października 2010 r., sygn. akt III CZP 76/10. (2011). *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej*. Zbiór dodatkowy nr B, poz. 42.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r., sygn. akt III CZP 32/11. (2012) *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej*, 1, poz. 10.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia z 27 marca 2018 r., sygn. akt III CZP 60/17. (2018). *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej*, 9, poz. 83.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia z 27 marca 2018 r., sygn. akt III CZO 36/17. (2018). *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej*, 11, poz. 103.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2019 r., sygn. akt I NSNZP 2/19. (2019). <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/i%20nsnzp%202-19-1.pdf>
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2025 r., sygn. akt III CZP 6/24. (2025). <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/iii%20czp%206-24-2.pdf>
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 r., sygn. akt IV CSK 307/09. (2010). *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej*, Zbiór dodatkowy nr C, poz. 91.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2010 r., sygn. akt II CSK 248/10. (2010). *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej* 2010, Zbiór dodatkowy nr B, poz. 44.
- Wyrok Sądu Najwyższego dnia 11 maja 2011 r., sygn. akt I CSK 621/10. LEX nr 846563.
- Wyrok Sądu Najwyższego dnia 10 stycznia 2019 r., sygn. akt II CSK 371/18. (2019). <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia3/ii%20csk%20371-18-1.pdf>
- Zielińska, D. (2022). Poczucie przynależności osób transseksualnych do odmiennej płci jako dobro osobiste podlegające ochronie na gruncie polskiego prawa oraz Zasady Jogyakarty. *Krytyka Prawa*, 2, 219–234.
- Zielonacki, A. (1988). Zmiana płci w świetle prawa polskiego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 2, 39–55.
- Żak „Liferyn”, G., & Wiśniewska, E. *Proces tranzycji w Polsce*. <https://www.transfuzja.org/tranzycja/proces-tranzycji>